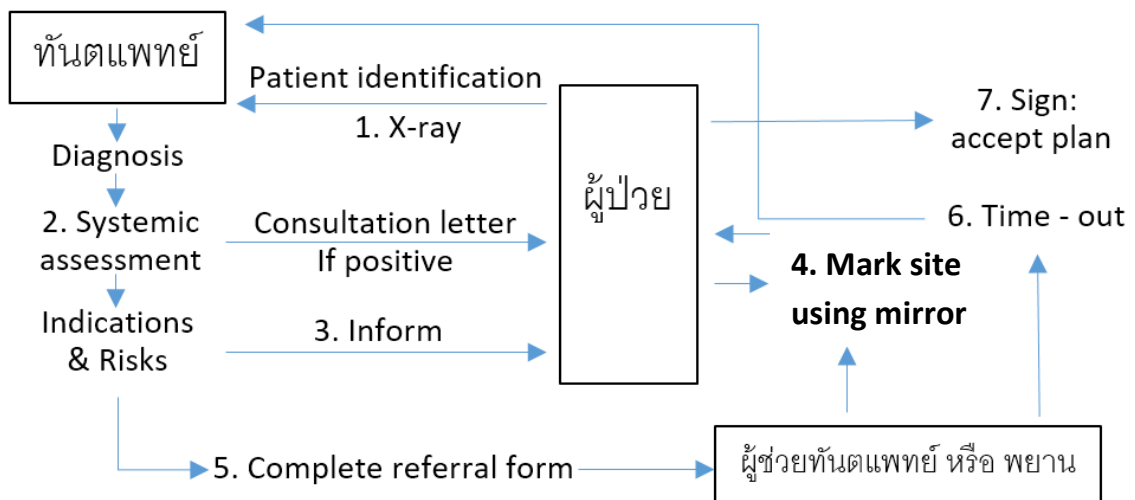

แนวทางการดูแลผู้ป่วยเรื่องการถอนฟัน

เนื่องจากการถอนฟันเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการสูญเสียอวัยวะของผู้ป่วยคือฟัน และจากอุบัติการณ์ของเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ในการถอนฟันมีได้จากระดับรุนแรงน้อยเช่น ผู้ป่วยมาตามนัดแต่ไม่สามารถให้การถอนฟันได้เนื่องจากความไม่พร้อมในการเตรียมภาวะทางระบบ จนถึงขั้นรุนแรงมากเช่น การถอนฟันผิดซี่ ซึ่งก็มีสาเหตุได้จากหลายปัจจัย กรรมการพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้ป่วยฯ ได้ศึกษาจากแนวปฏิบัติทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับในการป้องกันการทำให้เกิดการผิดพลาดตำแหน่ง และได้กำหนดแนวทางในการถอนฟันตามสถานะ ได้แก่ การส่งต่อผู้ป่วยเพื่อรับการถอนฟัน และการถอนฟัน หรือรับส่งต่อ การถอนฟัน โดยมีพื้นฐานแนวคิดที่ **ผู้ให้บริการ** ต้องมีอย่างน้อยสองคน ได้แก่ **ผู้ทำการรักษา** (ทันตแพทย์หรือนิสิต) และ **พยาน** (ผู้ช่วยทันตแพทย์หรือนิสิตหรืออาจารย์) ช่วยกันตรวจสอบและยืนยันข้อมูลในการถอนฟัน ทั้งนี้ **ผู้ป่วย** ต้องมีส่วนร่วมในการรับทราบโดยการมองเห็นฟันซี่ที่จะถอน และยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงการทำ **checklist** เพื่อให้ง่ายในการปฏิบัติและทำให้ได้มาตรฐานเดียวกันไม่ว่าใครเป็นผู้ให้บริการ จึงขอความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ร่วมกันสร้างความปลอดภัยในการถอนฟันให้เกิดแก่ผู้ป่วย ในคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การส่งต่อผู้ป่วยเพื่อรับการถอนฟัน

1. มีภาพรังสีเพื่อการวินิจฉัยและประเมินสภาพฟันที่จะส่งถอน
ภาพรังสีมีเกณฑ์ดังนี้
 - (1) การระบุตัวผู้ป่วย ตามที่คณะประกาศใช้
 - (2) ผู้ป่วยที่ส่งถอนฟันต้องมีภาพถ่ายรังสี
 - (3) ผู้ป่วยสามารถใช้ภาพถ่ายรังสีจากภายนอกได้ แต่ต้องนำมาเข้าระบบข้อมูลภาพถ่ายรังสีของคณะฯ แต่ถ้าภาพรังสีนั้นไม่ชัดเจน ให้ทันตแพทย์ผู้ส่งถอนหรือผู้ให้การรักษา ส่งถ่ายภาพรังสีใหม่ ทั้งนี้ไม่รับภาพถ่ายรังสีจากมือถือและภาพถ่ายสำเนากระดาษ
 - (4) อายุของภาพถ่ายรังสีให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของทันตแพทย์ผู้ส่งถอนฟันหรือผู้ให้การรักษา
2. ประเมินสภาวะโรคทางระบบที่เกี่ยวข้องและแจ้งผู้ป่วยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของร่างกายก่อนการถอนฟัน ก่อนนัดหมายผู้ป่วยมาถอนฟัน เพื่อป้องกันมิให้ผู้ป่วยที่มาตามนัดแล้วไม่สามารถถอนฟันให้ได้เนื่องจากความไม่พร้อมของสภาวะทางระบบ
3. แจ้งให้ผู้ป่วยทราบเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องถอนฟันชิ้นนั้นออก เช่น เพราะฟันผุทะลุโพรงประสาทฟัน, เพื่อจัดฟัน เป็นต้น รวมถึงความเสี่ยงหรือปัญหาแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นจากการถอนฟันด้วย
4. การระบุตำแหน่ง ให้ผู้ป่วยถือกระจก แล้วผู้ทำการรักษาชี้ให้ผู้ป่วยเห็นว่าฟันซี่ใดที่จะต้องถูกถอนออก โดยมีพยาน เช่นผู้ช่วยทันตแพทย์หรือนิสิตหรืออาจารย์ อยู่ร่วมรับรู้ด้วย
5. เขียนใบส่งต่อเพื่อถอนฟัน ด้วยลายมือที่สามารถอ่านได้ง่ายและชัดเจน โดยระบุ
 - a. ฟันซี่ที่จะถอนออก โดยใช้ระบบการเรียกชื่อฟันอย่างน้อย 2 วิธี เช่น two-digit system (ซี่ 14) หรือ Palmer notation system (ซี่ 4I) หรือ ชื่อเต็มของซี่ฟัน (Upper right first premolar) เป็นต้น กรณีที่ฟันไม่เรียงตัวในตำแหน่งปกติ ควรวาดรูปประกอบด้วย เช่นกรณีซี่ 6 ถูกลอนไปนานจนซี่ 7 มาแทนที่ อาจทำให้เกิดความยุ่งยากในการระบุซี่ฟัน และอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดพลาดตามมาได้ เป็นต้น
 - b. เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องถอนฟันออก
6. ให้ผู้ช่วยอ่านออกเสียงข้อมูล (Time – out) ที่ระบุในการส่งต่อให้ทันตแพทย์รับฟังว่าถูกต้อง เช่น “...ส่งถอนฟันซี่หนึ่งซี่ เนื่องจากฟันติดเชื้อและผู้ป่วยปฏิเสธที่จะรับการรักษาคลองรากฟัน” เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าอ่านลายมือได้อย่างถูกต้อง

7. ผู้ป่วยลงนามในเอกสารส่งต่อเพื่อถอนฟัน

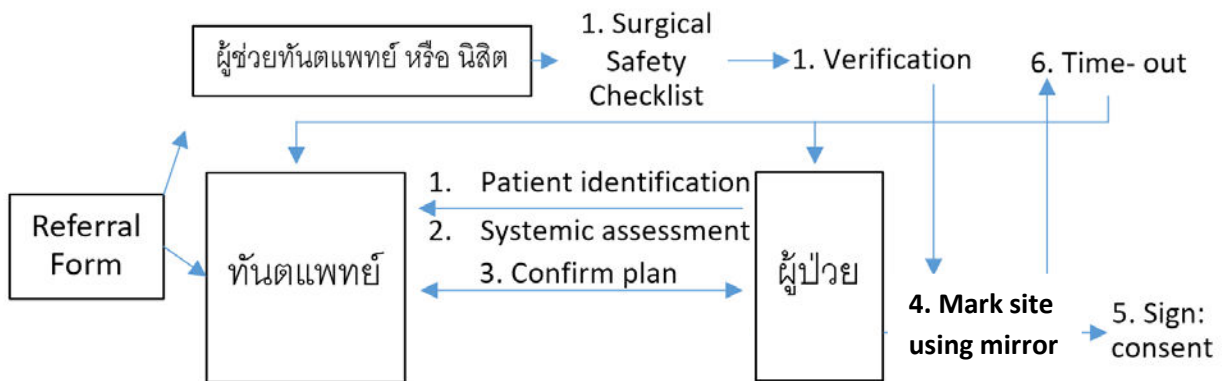
ตัวอย่างการเขียนใบส่งถอนฟัน

ใบส่งถอนฟัน			
Two digit system	Palmer system	ข้อบ่งชี้ในการถอน (A,B,C,D,E,F,N,O,P,X,Z)	หมายเหตุ เช่น การวาดรูป, เขียนชื่อเต็มของซี่ฟัน, all remaining teeth
14, 24	414	O	
<p>A. ฟันติดเชื้อและไม่สามารถบูรณะได้ B. ฟันติดเชื้อและปฏิเสธการรักษารากฟัน C. ฟันคุด D. ฟันเกิน E. ฟันมีโรคปริทันต์รุนแรงพยากรณ์โรคไม่ดี F. ฟันแตกหักและไม่สามารถบูรณะได้ N. ฟันไม่มีคู่สบ O. เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการจัดฟัน P. เพื่อเตรียมช่องปากก่อนการใส่ฟัน X. ฟันที่อยู่ผิดตำแหน่ง Z. อื่นๆ</p> <p>.....</p> <p>☒ ประเมินและเตรียมสภาวะทางระบบแล้ว ☒ ผู้ป่วยเห็นซี่ฟันและรับทราบข้อบ่งชี้ในการส่งถอนฟันแล้ว ☒ มี X-ray แล้ว ครบทุกซี่ที่ส่งถอน ☒ ผู้ช่วยอ่านออกเสียงข้อมูลที่ระบุในการส่งถอนฟันแล้ว</p> <p><i>เขียนเสร็จแล้ว (๑)</i></p>			

ใบส่งถอนฟัน			
Two digit system	Palmer system	ข้อบ่งชี้ในการถอน (A,B,C,D,E,F,N,O,P,X,Z)	หมายเหตุ เช่น การวาดรูป, เขียนชื่อเต็มของซี่ฟัน, all remaining teeth
16, 26 38, 48	616 818	B C D	44, 45 ana
<p>A. ฟันติดเชื้อและไม่สามารถบูรณะได้ B. ฟันติดเชื้อและปฏิเสธการรักษารากฟัน C. ฟันคุด D. ฟันเกิน E. ฟันมีโรคปริทันต์รุนแรงพยากรณ์โรคไม่ดี F. ฟันแตกหักและไม่สามารถบูรณะได้ N. ฟันไม่มีคู่สบ O. เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการจัดฟัน P. เพื่อเตรียมช่องปากก่อนการใส่ฟัน X. ฟันที่อยู่ผิดตำแหน่ง Z. อื่นๆ</p> <p>.....</p> <p>☒ ประเมินและเตรียมสภาวะทางระบบแล้ว ☒ ผู้ป่วยเห็นซี่ฟันและรับทราบข้อบ่งชี้ในการส่งถอนฟันแล้ว ☒ มี X-ray แล้ว ครบทุกซี่ที่ส่งถอน ☒ ผู้ช่วยอ่านออกเสียงข้อมูลที่ระบุในการส่งถอนฟันแล้ว</p> <p><i>มี CT scan แล้ว</i></p>			

ใบส่งถอนฟัน			
Two digit system	Palmer system	ข้อบ่งชี้ในการถอน (A,B,C,D,E,F,N,O,P,X,Z)	หมายเหตุ เช่น การวาดรูป, เขียนชื่อเต็มของซี่ฟัน, all remaining teeth
18, 17, 16 27, 34, 35 47, 48	8, 7, 6 7 8, 7 4, 5	A	
<p>A. ฟันติดเชื้อและไม่สามารถบูรณะได้ B. ฟันติดเชื้อและปฏิเสธการรักษารากฟัน C. ฟันคุด D. ฟันเกิน E. ฟันมีโรคปริทันต์รุนแรงพยากรณ์โรคไม่ดี F. ฟันแตกหักและไม่สามารถบูรณะได้ N. ฟันไม่มีคู่สบ O. เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการจัดฟัน P. เพื่อเตรียมช่องปากก่อนการใส่ฟัน X. ฟันที่อยู่ผิดตำแหน่ง Z. อื่นๆ</p> <p>.....</p> <p><i>แพทย์ในใบนี้คือ แพทย์ผู้ให้การรักษา</i></p> <p>☒ ประเมินและเตรียมสภาวะทางระบบแล้ว ☒ ผู้ป่วยเห็นซี่ฟันและรับทราบข้อบ่งชี้ในการส่งถอนฟันแล้ว ☒ มี X-ray แล้ว ครบทุกซี่ที่ส่งถอน ☒ ผู้ช่วยอ่านออกเสียงข้อมูลที่ระบุในการส่งถอนฟันแล้ว</p>			

การถอนฟัน (รับส่งต่อ)

Sign In

1. ก่อนการถอนฟัน ให้ผู้ช่วยหรือนิสิต ตรวจสอบความพร้อมก่อนการถอนฟัน โดยใช้ surgical safety checklist และ ให้ถาม ชื่อ-นามสกุล วันเดือนปีเกิด หัตถการที่จะทำ (verification) ของผู้ป่วยและ ตรวจสอบว่าตรงกับข้อมูลในเวชระเบียนและใบส่งต่อเพื่อถอนฟันหรือไม่

การตรวจสอบขั้นตอนเพื่อความปลอดภัยในการถอนฟัน (surgical safety checklist for extraction)

- Chart

- ทันตแพทย์ตรวจสอบฟันที่จะถอนว่ามีข้อบ่งชี้ในการถอนฟัน

- Check

- ประเมินและเตรียมสภาวะทางระบบแล้ว เช่น เตรียมวัสดุห้ามเลือด ผู้ป่วยทานยาปฏิชีวนะ เพื่อป้องกัน เป็นต้น
- มี X-ray แล้ว ครบทุกซี่ที่จะถอน

- Show

- ผู้ป่วยเห็นซี่ฟันและรับทราบข้อบ่งชี้และภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในการถอนฟันแล้ว พร้อมลงนามยินยอม

- Sure

- ผู้ช่วยอ่านออกเสียงข้อมูลสำคัญก่อนการถอนฟันแล้ว
- ผู้ป่วยได้รับคำแนะนำข้อปฏิบัติตนแล้ว

2. ตรวจสอบสภาวะทางระบบว่าได้รับการเตรียมความพร้อมแล้ว
3. ให้ผู้ถอนยืนยันแผนตามใบส่งต่อเพื่อถอนฟัน โดยตรวจสอบข้อมูลที่ส่งถอนว่ามีความสอดคล้องกับลักษณะทางคลินิก หากมีความไม่ชัดเจนและอาจทำให้เกิดปัญหาตามมา ให้ติดต่อผู้ส่งถอนเพื่อยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงแผนการรักษา หากติดต่อไม่ได้ ให้แจ้งผู้ป่วยว่า “เพื่อความปลอดภัยและผลประโยชน์ของท่าน เห็นควรเลื่อนการถอนฟันออกไปก่อน” รวมถึงการแจ้งอาการข้างเคียงหรืออาการที่ไม่พึงประสงค์เพิ่มเติมที่อาจเกิดขึ้นภายหลังการถอนฟันด้วย
4. การระบุตำแหน่ง ให้ผู้ป่วยถือกระจก แล้วผู้ทำการรักษาชี้ให้ผู้ป่วยเห็นว่าฟันซี่ใดที่จะต้องถูกถอนออก โดยมีพยาน เช่น ผู้ช่วยทันตแพทย์หรือนิสิตหรืออาจารย์ อยู่ร่วมรับรู้ด้วย
ในกรณีที่ทำโดยนิสิต และ/หรือ มีความเสี่ยงที่อาจจะมีปัญหาในการระบุซี่ฟัน เช่น ฟันที่ไม่มีพยาธิสภาพและดูคล้ายกับฟันซี่ข้างเคียง (ฟันกรามน้อยซี่ 1 และ 2) อาจมีการทำเครื่องหมายที่มีสี (labelling) ตรงบริเวณซี่ที่จะถอน เพื่อให้เห็นว่าเป็นซี่ใดอย่างชัดเจน (Mark site)
5. ให้ผู้ป่วยลงลายมือชื่อ เพื่อยืนยันว่าผู้ป่วยได้รับทราบข้อมูลทั้งหมดแล้ว และยินยอมที่จะรับการถอนฟัน

Time Out

6. ก่อนเริ่มหัตถการให้ผู้ช่วยหรือนิสิตอ่านข้อมูลสำคัญให้ทันตแพทย์ (นิสิต) และผู้ป่วยได้ยินพร้อมกัน ดังนี้ ชื่อ-นามสกุลผู้ป่วย ซี่ฟันที่จะถอน ข้อบ่งชี้ในการถอน (จากใบส่งต่อเพื่อถอนฟัน)
7. หลังถอนฟันเสร็จ พึงให้คำแนะนำข้อปฏิบัติหลังการถอนฟันให้ผู้ป่วยได้รับทราบ (**Sign out**)

กรณีที่มีผลข้างเคียงหรืออาการหรือเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น ควรแจ้งให้ผู้ป่วยรับทราบทันทีอย่างระมัดระวัง หากถอนฟันผิดซี่ ให้ใส่กลับเข้าที่เดิม(หากทำได้) ให้ปรึกษาทันตแพทย์ผู้ส่งถอน เพื่อวางแผนแบบสหสาขาโดยยังไม่ต้องถอนฟันซี่ใดๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขอย่างเหมาะสมก่อน แล้วจึงแจ้งแนวทางแก้ไขที่จะให้การดูแลต่อไป ควรหลีกเลี่ยงการกระทำที่สร้างความตื่นตระหนกให้กับผู้ป่วยหรือผู้ร่วมงาน

คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้ป่วย

ใบส่งถอนฟัน			
ระบบซี่ที่ส่งถอนทุกซี่		ข้อบ่งชี้ในการถอน (A,B,C,D,E,F,N,O,P,X,Z)	หมายเหตุ เช่น การวาดรูป, เขียนชื่อ เต็มของซี่ฟัน, all remaining teeth
Two digit system	Palmer system		
	Q1 Q2 Q4 Q3		
	Q1 Q2 Q4 Q3		
	Q1 Q2 Q4 Q3		

A. ฟันติดเชื้อและไม่สามารถบูรณะได้ B. ฟันติดเชื้อและปฏิเสธการรักษาจากฟัน C. ฟันคุด D. ฟันเกิน
E. ฟันมีโรคปริทันต์รุนแรงพยากรณ์โรคไม่ดี F. ฟันแตกหักและไม่สามารถบูรณะได้ N. ฟันไม่มีคู่อสบ
O. เพื่อเพิ่มพื้นที่ในการจัดฟัน P. เพื่อเตรียมช่องปากก่อนการใส่ฟัน X. ฟันที่อยู่ผิดตำแหน่ง Z. อื่นๆ

.....

ประเมินและเตรียมสภาวะทางระบบแล้ว ผู้ป่วยเห็นซี่ฟันและรับทราบข้อบ่งชี้ในการส่งถอนฟันแล้ว
 มี X-ray แล้ว ครบทุกซี่ที่ส่งถอน ผู้ช่วยอ่านออกเสียงข้อมูลที่ระบุในการส่งถอนฟันแล้ว

.....

()

ทันตแพทย์ผู้ส่งถอนฟัน

.....

()

ผู้ป่วยรับทราบ

หมายเหตุ

1. โพรตระบู่ซี่ฟันที่ห้ามถอนเพื่อ treatment plan อื่น
2. โพรตติดต่อกลับ ถ้ามีข้อสงสัย
3. ถ้าติดต่อทันตแพทย์ผู้ส่งถอนฟันไม่ได้ ให้เลื่อนนัดผู้ป่วยจนกว่าจะได้รับการยืนยันที่ชัดเจน

การตรวจสอบขั้นตอนเพื่อความปลอดภัยในการถอนฟัน (surgical safety checklist for extraction)

- Chart

- ทันตแพทย์ตรวจสอบฟันที่จะถอนว่ามีข้อบ่งชี้ในการถอนฟัน

- Check

- ประเมินและเตรียมสภาวะทางระบบแล้ว เช่น เตรียมวัสดุห้ามเลือด ผู้ป่วยทานยาปฏิชีวนะ เพื่อป้องกัน เป็นต้น
- มี X-ray แล้ว ครบทุกซี่ที่จะถอน

- Show

- ผู้ป่วยเห็นซี่ฟันและรับทราบข้อบ่งชี้และภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในการถอนฟันแล้ว พร้อมลงนามยินยอม

- Sure

- ผู้ช่วยอ่านออกเสียงข้อมูลสำคัญก่อนการถอนฟันแล้ว
- ผู้ป่วยได้รับคำแนะนำข้อปฏิบัติตนแล้ว

ขั้นตอนการส่งภาพรังสีจากคลินิกนอกคณะฯ เข้าสู่ระบบของคณะฯ

1. ทำการส่ง order การถ่ายภาพรังสีเป็น external radiography
2. ส่งภาพรังสีมายังคลินิกรังสีวิทยา พร้อมนัดวันรับข้อมูลกลับ. (หากคนไข้ไม่มาก อาจรับกลับได้เลย)
3. ส่งข้อมูลภาพรังสี (CD หรือ DVD หรือ flash drive) มายังคลินิกรังสีวิทยา พร้อมนัดวันรับข้อมูลกลับ (หากคนไข้ไม่มาก อาจรับกลับได้เลย)